

27. szám. 1869. Július 8.

HAZÁNK

S A

KÜLFÖLD.

Szépirodalmi, ismeretterjesztő és társaséleti
KÉPES HETI KÖZLÖNY.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN.

SZERKESZTŐ:
SZOKOLY VIKTOR.

KIADÓ-TULAJDONOS:
 az „ATHENAEUM”
 IROD. ÉS NYOMDAI R. TÁRSULAT.

A képeket kitünőbb művészeink rajzolják s metszi RUSZ K.

Előfizetési föltételek:

Pestre vagy vidékre. postai küldéssel vagy házhoz hordással,

egész évre	6 frt — kr.
félévre	3 frt — „
negyedévre	1 frt 50 „

Előfizethetni minden postahivatalnál.

Hirdetmények díja: 3 hasábos petitsor egyszeri hirdetésnél 5 uj kr. Bélyegdíj külön 30 uj kr.

Az előfizetések s a hirdetményi illetékek a kiadóhivatalba (Barátok-tere 7-dik sz.)
 a kéziratok pedig a lap szerkesztőségéhez (Dohány-utca 1-ső sz.) bérmentes
 levelekben intézendők.

PEST, 1869.

NYOMATOTT „AZ ATHENAEUM”
 (SZELŐTT EMICH GUSZTÁV-FÉLÉ)
 NYOMDÁBAN.

Cikkek: „Walter Scott.“ — „Egyesültek.“ (Költemény.) Németből. *Csepeli Sándortól.* — „Dasenka“ (Elbeszélés.) Vége. *P. J. tól.* — „Beatrix királyné, II. Endre hitvese.“ *Báry Nyáry Albertől.* (Vége.) — „A fontanele-i csata“ és Vasváry Pál eleste 1848-ban. *Péterffy Domokostól.* — „Az 1836-ban elfogott országgyűlési ifjak felségseértési pöre.“ *Walther Imréltől.* — „Valami a holdról.“ Közli: *Nemes Ödön.* — „Egy hét története.“ *Vadnai Károlytól.* — „Vegyes közlemé-

nyek.“ — „Irodalom.“ — „Szerkesztői üzenetek.“ — „A kiadó hivatal üzenetei.“ Ujdonságok.

Képek: Sir Walter Scott. — A bélesi híd. (Péterffy D. rajza. „A fontanelei csatater“ c. cikkez.) — A maguraj csatater, Vasváry Pál elesetének színtere. Péterffy D. rajza. — Mégis egyesültek. (Hason című költeményünkhez.) — A hold tűzhányói.

Irodalom.

— („A Természettudományi Közlöny“) idei évfolyamának 6-ik füzeté is megjelent Szily Kálmán gondos szerkesztése mellett. Főbb cikkei: Darwin és az állatvilág (folytatás.) Margó Tivadartól. A szinnye-lipóci fürdőről, Molnár Jánosról; Az agy és részei, Dapsy Lászlótól; aztán apróbb közlemények, társulati ügyek stb.

— („A nagyszombati harc“) című újabb mű jelent meg közelebb, „A Győváriharc“ című toldalék-cikkkel Thaly Kálmán

szorgalmas történetnyomozónktól. Mindkét mű hadtörténeti epizódokat nyújt a kurucvilágból, s az elsőhez a csatater rajza is mellékelve van könyomtatban. E művek (áruk egy kötetben 1 ft. 50 kr.) Lauffer Vilmos pesti könyvtáros kiadásában jelentek meg.

— („Korszerű egyházi beszédek,“) írta Zombori J. meggyaszi ref. pap, kiadta Fraenkel Bernát Miskolcon. Ára 1 ft. 20 kr.

Szerkesztői üzenetek.

— *Kassára:* M. V-nak. Köszönettel megkaptuk. Az ajánlatot illetőleg magánlevélben válaszolunk. A lapra nézve már régen reclamáltunk s ujabbán ismét; ha mégis késnek, kérjük ez iránt egyenesen a kiadóhivatalhoz fordulni.

— *Morosdóvárhelyt:* Sz. Á-nak. Mindannyit örömmel vet-tük. Az okiratokat azonban úgy kérjük sajtó alá rendezni, a hogy ön majd a most küldötteken látni fogja. A levél test-vérlelapunkban, a „Heti Postában“ közöltetett.

— *Pesten:* M. G-nak. Jó cikk az, csak hogy már birjuk. Más által még nem közöltet kérnénk.

— *Szathmáron:* T. J-nak. Az eredeti egyiptomi útleírás vé-gét is megkapva, most már közölhetjük. A saharai kirán-dulás élményei sem lesznek érdektelenek.

— *Pápán:* a-nak. Éffélékkel bőven el vagyunk látva.

— *Budán:* P. Gy-nak. Objektív irányú könnyebben ta-lálna nálunk utat a közönség elé juthatásra.

— „A fejedelem álma“ és „Beteget“ meg fognak jelenni. — „*Boldog álom*“ nem alkalmas a közlésre.

— *Pesten:* L. J-nak. Kezünkhez jutott mind. Óhajtása teljesül!

A kiadó-hivatal üzenetei.

— *Eladó:* a „Budapesti Híradó“ 1848-diki január-juniusi félelvi folyama; ára 15 frt. Útbaigazítást lapunk szerkesztő-sége nyújt.

Ujdonságok.

* (A képviselőház szombati viharát) a „Hét története“ említi. A vihar folytatását hétfőre várták de nem lett folytatása, a minék örülhetünk. Vukovits Sebót kihallgatta a ház, s ő higgadtan, férfias nyugalommal válaszolt az igazságügyér heves szavaira. Maga Horváth Boldizsár is oly nyilatkozatot tett, mely enyhíté kifejezéseit. A birói hatalomról szóló törvényjavaslat általános vitája ezzel be lévén fejezve: a szavazás, több baloldali képviselő szabályszerinti kérelmére, a másnapi ülésre maradt.

* (A történelmi társulat) ez idei kirándulását — a honti főispán meghívása folytán — Hont-megyében fogja tartani. A megnyitót gyűlés szeptember 10-én, a zárgyűlés pedig 27-én lesz Ipoly-ságon. Három bizottság levéltárakat fog kutatni Kékkön, Szélyen, Szent-Antalon, Selmeccen, Kéren, t. i. a Balassák, gr. Zichyek, gr. Nyáryak, Maj-láthok, Koháryak sat. levéltárait. A régészek is kutatni fognak. Előadásokat Vég helyi, Ipolyi Arnold, Kápolnay (a 907-ki pozsonyi csatáról), s ifj. Kubinyi Ferenc honti régész fognak tartani. — A jövő évre e társulat Pannónhalmára rándul ki, hová a Bencék főapátja hívá meg.

* (A kultuszminiszter által egybehívotti) művészi bizottság, mely a festészeti pályázat módzatait állapítja meg, már tanácskozik. Az első ülésben

a kultuszminiszter kijelentette, hogy nagyobb szerű történelmi festményekre minden évben szándéko-zik pályázatot hirdetni. A bizottság eddig abban állapotott meg, hogy az idei pályázatra három tárgyat fog kitűzni, de elfogad más, magyar történelmi tárgyú művet is. A pályaműveket mint vázlatokat kell beküldeni, de e vázlat mégis már tüntesse ki a művész intencióját és kezelési ké-pességét. Ezek felett ítél egy bíráló bizottság, s ezek közül kijelöli a díjazandókat. A pályázó vázlatok közül hármat jutalmaznak meg, egyet 100 arannyal, kettőt pedig 50—50 arannyal. A díjakat okvetetlen kiadják, de ez nem vonja maga után szükségképen a nagybanvaló kivitelre való megbízást. A tiszteletdíj meghatározása az illető művészszel külön megállapítandó szerződés tárgya lesz. A pályázatokat nem kell névtelenül beküldeni, miután a festményeknél ugyis felismer-hető a művész. A kitűzendő történelmi tárgyak felett a bizottság a második ülésben fog határozni.

* (A képviselő választás.) Mátyus Uzort Baranyamegye sz.-lőrinci kerületébe egyhangulag képviselővé választák. Mátyus baloldali.

* (A pesti honvédtérparancsnokság) már legközelebb felállitattik. A kerületi parancsnokok ajánlataikat már beküldték a törzstisztek, tiszti segédek, századosok, élelmezési tisztek stb, f. hó

Ötödik évi folyam.

27. szám.

Pest, 1869. Július 8-án.

Walter Scott.

(A jó regényírók apja.)

Ezelőtt harminc évvel a mulattató irodalomban ép úgy, mint egyéb téreken, nevezetes forradalmak történtek. Ekkor a nagy olvasó közönség

izlése annyira megváltozott Európaszerte, hogy a régibb korszakok legjobb szépirodalmi műveit is érintetlenül hagyáa könyv-árusok polcain.

Némely felkapott mai regényíró népszerűségét nem művei mesteri voltának, hanem azok irányának s annak köszöni, hogy szerencsésen tudja felhasználni korszakunk izlését.

Korunkban tehát, midőn a műizlés korcsosul, midőn mindenki csak arra hajhászik,

a mi új, midőn iszonyú mennyiségben termelik a könnyű, irányzatos, ledér és izgató regényeket, mitsem törődve azok művészeti alkotásával, való-

ban belbecsük próbaköve, ha egy-egy régibb író népszerűségét maiglan fenn bírta tartani. Az ilyen írók között első helyen áll *Walter Scott*, kinek regényeit most is még ezrek meg ezrek olvassák, kinek „*Ivanhoe*” című művét nyelvünkön is bírjuk, s kinek olvasása buzdította Jósika Miklósunkat az írásra átalán, s különösen a *Scott*-módoru regények írására.

Sir *Walter Scott* életében számos, érde-

Sir Walter Scott.

keltséget gerjesztő vonást találunk. Ifjúsága felett könnyen elröppenhetünk. Edinburghban, 1771. aug. 15-én született. Atyja hivatalnok volt a skót fővárosban s anyja az ottani orvosi főiskola tanárának leánya. Élete első éveit nagypapa farmján, Sandyknowban töltötte el. A természet iránt igen korán nyilvánult nagy előszeretete, az edinburghi iskolákban azonban leginkább rendkívüli emlékező tehetsége által tünt fel; de a regényes érzelmek legtúlnyomóbbak voltak benne s ezekből sarkalva, több kötetnyi ó-skót balladát irt össze, mikben hazája annyira gazdag.

1783-ban azon célból kezdi meg tanulmányait az edinburghi egyetemen, hogy majd ügyvédi pályára lép. Itt a classikus görög s latin nyelvek nem igen voltak inyére, miért professorai tökfilkónak tartották; ezek helyett azonban megtanulta az olasz, francia, spanyol és német nyelveket, tanulmányozva egyszersmind azok irodalmait. Mint ügyvéd 1792-ben szerepelt először s ugyanazon évben jelentek meg tőle fordításban a német Bürger balladáit is; Göthe után eszkalozott fordításait az angol közönség nagyon hidegen fogadta.

1797-ben nőül vett egy, a francia forradalom iszonyai elől menekült fiatal lyoni nőt. Mézes heiteit Edinburgh közelében, Baszwade faluban tölté, hol megismerkedék a vele távoli rokonságban levő Buccleigh-családdal, melynek segélyével 1799-ben Selkirkshire képviselője lett, 3000 ft fizetéssel; ehhez járult szerény apai öröksége, aztán nejeknek jelentékenyebb hozománya; ügyvédkedése is jövedelmezett valamit, habár nem sokat.

Első eredeti műve, melylyel az angol classikusok polcára emeltetett, 1805-ben jelent meg „Az utolsó troubadour dala“ címmel. Ekkor harminchárom éves volt; hogy függetlenségét fentarthassa, elhatározá, miként dolgait úgy intézi, hogy ne kelljen az angol könyvtárosokra szorulnia; évi jövedelme már 10,000 forintnál több lévén, végre 1811-ben földbirtokot szerzett magának. Még ezelőtt, 1806-ban első-titkárukat nevezteték ki a skót főtörvényszékhez, évenkénti 13,000 ft fizetéssel, melynek élvezetében azonban csak elődjének halála után jutott. Itt azonban nem állapodott meg. Hajdani iskolatársa, Ballantyne, ki egy folyóiratot adott ki és Walter Scott összegyűjtött ó-skót balladáit nyomtatta, az ő tanácsára Edinburghban könyvkereskedést és nyomdát állított, melynek Scott Walter is részese lett oly módon, hogy a jövedelem harmadrésze őt illesse. E lépése, melynek titokban kellett maradnia, Scott későbbi életére elhatározó befolyást gyakorlott. E szerződés husz évig tartott, és Scott ezen idő alatt — a nél-

kül, hogy gyaníthatta volna az olvasó-közönség, élénken foglalkozott az irodalmi iparral, melytől sem hivatalos ügyei, sem írói munkássága nem birta visszatartóztatni. Scott több nevezetes vállalatához fogott; így ő adta ki Dryden és Swift iratait s aztán a „London Quaterly Rewiew“-t, (Londoni évnegyedes szemlélet). Scott t. i. összezőrdült az „Edinburgh Rewiew“ kiadóival, kiknek ő dolgozótársa vola, s kik az ő legelső munkáit nyomatták, s ezért most a wigh-párt nézeteit tolmácsoló edinburghi szemlének ellenlábast akart felállítani az általa alapított tory-irányú londoni évnegyedes szemlében.

Scott Walter 1801-ben egy igen regényes fekvésű, száz holdas birtokot vett a Tweed partjain, „Abbotsford“-nak nevezvén azt el; s birtokát aztán — a szomszédos földeket is lassankint megvásárolván — időről-időre nagyobbította. Eleinte szerény házikója, jövedelmei szaporodtával, pompás baronetti kastélyvá változott. Baronetté 1826-ban lett.

De térjünk vissza irodalmi tevékenységére! „Marmion“ című nagyszerű költeményét 1805-ben kezdé meg, s az három évvel később jelent meg; 1810-ben írta „A tó lady“-jét, 1811-ben „Den Roderick vizióját“, 1812-ben „Rockeby“-t, 1813-ban „A triermaini lakodalmat“, 1815-ben „A sziget urát“ s „A waterlooi csatát“ s 1817-ben álnév alatt „A rettenthetlen Harold“-ot.

1815-től 1825-ig alig hangzott Walter Scott neve, mint regényíróé, s a kik nem tudták, hogy ő a szerzője az ezen idő alatt megjelent „Wawerley-novellának“, csodálkozva kérdezők: „Vajjon mivel töltheti idejét ezen férfi, ki oly könnyen s oly kedvvel szokott írni?“

Ennek oka ez vala: 1813. és 1814. körül Walter Scott költői népszerűsége hanyatlani kezdett, részint azért, mert utóbbi művei nem értek fel a régiebbekkel, részint azért, mert ekkoron tünt fel Lord Byron ragyogó meteoroként. Scott belátta dicsősége fogyását, s elhatározá a további apálynak gátat vetni; ezentúl megszünt versket írni, s a „Wawerley-novellák“-kal kezdé meg prózában való munkásságát. Első ilyen című novellája 1814-ben jelent meg álnév alatt, s azt egymásután számos kötet követte, melyek mindegyike osztatlan tetszéssel fogadtatott.

Mint prózaíró, Walter Scott rendkívüli tevékenységet fejtett ki, mert regényei- és novelláinak egész hosszú sora 1814-től 1824-ig esik. 1825-ben már csak a keresztes-hadjáratokból való elbeszélései következnek. Erővid időköz mind-egyik évében két-három több kötetes regényt irt,

s irt e mellett egyéb kisebb műveket is: novellákat, tanulmányokat, bírálatokat stb. s tudnunk kell, hogy ezenkívül mint hivatalnok, s mint a nyomda és kiadó-könyvárúsi üzlet részese is, sokneműen volt elfoglalva.

1824—25-ben azért jelent meg tőle oly kevés, mert ekkor előkészületeket tett egy nagy történeti mű megírására, miközben oly csapás érte, melyből többé nem birt fölvergődni. Walter Scottnak már látszólag legboldogabb napjaiban gyakran kellett a legaggasztóbb gondokkal küzdenie, s mialatt abbotsfordi vendégei irányában a legnagyobb szívélyességet és kedélyességet tanusítá, bű és aggodalom emészté őt belsőleg. Ennek oka kereskedelmi összeköttetéseiben rejtett; titkos kiadótársa megbukott, s ez Scottnak vagyoni romlását is maga után vonta. E katasztrófa valószínűleg kevésbé hatott rá fájdalmasan, mint azon körülmény, hogy titkos üzleti összeköttetései most már köztudomásuakká fognak válni. Scott Walter ez által meg lett alázva, becsülete csorbát szenvedett, tökéletes koldussá vált, s ezenkívül iszonyú adóssági teher nehezédék vállaira; de ő nem veszté bátorságát, s ily viszonyai közt elsőnek tekinté becsületét.

Pillanatnyi habozás nélkül lépett a nyilvánosság elé s visszautasítá azon feltevést, mintha ő a hétköznapi bankerottosok közül való lenne; a bukottak azon szokásos eljárását sem használta fel, hogy felajánlja minden birtokát, a hitelezők követeléseit elől meneküljön, hanem kinyilatkoztatta, hogy ő elismeri minden kötelezettségét, s hátralevő élete munkásságát azok beváltására fogja fordítani.

1826. januárjától 1828. végeig munkássága gyümölcséből hitelezőinek 400,000 fnyi iszonyú összeget fizetett ki, s néhány év múlva bekövetkezett halála után végrendeletének végrehajtói tökéletesen kiegyenliték a Walter Scott üzlettársainak bukása által támadt adósságokat.

Miután még egy évet Abbotsfordban — szokása ellenére teljes magányban s iszonyú tevékenység

közt — töltött, beteges nejét otthagya, maga a városba bérlakba költözött s Herkuleskint dolgozott, míg nem a munka megöle. „Woodstock“ című munkája ezen idő alatt készült, s 1826-ban jelent meg. 1827-ben írta „Napoleon életét“, mit „A canongati krónikák“ első része s „A nagyapa elbeszélései“ első sorozata követett. 1828-ban ezen művek második sorozata jelent meg, s 1829-ben „Geyersteini Anna“ című regénye, Skótország történetének első kötete, „A nagyapa elbeszélései“nek harmadik sorozata, valamint összegyűjtött novelláinak eleje; 1830-ban két drámája, a Dämonológiáról írt levelei, „A nagyapa elbeszélései“nek negyedik sorozata és „Skótország történetének“ második kötete, s 1831-ben „Róbert gróf“ és „A veszedelmes kastély.“ A ki ismeri sir Walter Scott szomorú sorsát s ez utóbbi műveit gyöngébbeknek véli, mint a régiebbeket, bizonyára csak a legőszintébb részvétet fogja érezni.

Egészségi állapotában már 1829-ben nyugtalanító jelenségeket lehetett észrevenni, s 1830-ban szélhűdés érte; ekkor leköszönt törvényszéki főtítkárságáról, s egészen Abbotsfordba vonult. De nemcsak teste, hanem lelke is szenvedett, s ezt ő maga is elpanaszolja rendszeren vitt naplójában. Szélhűdése 1831-ben nagyobb fokban ismétlődött s most ráhagyta magát beszélni, hogy egyidőre hagyjon fel irodalmi tevékenységével, s utazzék a száraz földre.

Az angol királyi admirális ez utazására külön hadi hajót ajánlott fel rendelkezésére, melyen először Maltába, aztán Nápolyba vitorlázott, azonban reményt nyújtó eredmény nélkül. Lassú örültség kezdé elméjét behálózni. 1832. májusban szelleme már egészen megzavarodott, a miért kísérei Rómán, Tyrolon, Frankfurton és Londonon keresztül gyorsan vivéék őt Edinburghba. Londonon az év jul. 11-dikén ismét Abbotsfordba költözött át, hol néhány óráig tartó világos időközökkel september 26-dikáig élt. 61 éves korában hűnyt el.

M é g i s e g y e s ű l t e k .

A tompa, mély várbörtön
Fenekén, átkozottan,
Fekszik a hideg kővön
Egy szegény rab, láncokban.

Távol fűségbe látja
Az arany szabadságot,
A szent püspök-vad-ágra
Dacos, szép arcot vágott.

Mert ifjú nejét védte
A gyáva zsarnokkértől;
A poroszok kezébe
Jutot', s kinpadra lép föl.

A metsző kint, gyötrelmet
Nehéz láncin, kiállta
Mert a jog és becsüle,
Védelmén, harcra szálla.

De csöng egy édes ének
A rostélyon fülébe,
Neje, e hü, jó lélek
Ablakúg föllépe.

Ölkeznek rostélyin,
Csókot váltanak, a csókra
Keserü-kéj, édes-kin,
Boldog fájdalmas óra!

„Veled halok most én is!“
Szólt, s felmosolyg könyűje.
„Megölhetnek most — mégis
Így lesziünk egyesülve!“

(Németből.)

Csepeli Sándor.

D a s e n k a.

— Elbeszélés. —

(Vége.)

Turgetschef Ukránia határán egy nyomorult kis falucskának esárdájában lova fáradsága miatt, igen nehezére eső szünetet volt kénytelen tartani. Boszusan az idővesztegetés miatt, lovát az istállóba voná, s miután jó adag abrakot vett elé, a sötét, füstös szobába lépett. Mig egy asztal szögletén helyet foglalt s a csaplárostól egy ital pálinkát kért, a korcsmárosnét a mellékszobában a kályha mögött valakivel veszekedni hallotta. A civódás hevesebbé kezdett válni; elannyira, hogy az asztal mellett ülő korcsmáros felugrott, vendégét félretaszította és a mellékszoba felé sietett, melyből nemsokára egy rongyokba öltözött nőt cipelt ki hajánál fogva, hogy kidobja az utcára.

— Gyermekem! szegény gyermekem! engedjék gyermeket magammal vinnem! — kiálta jajgatva az idegen nő, kiragadá magát a korcsmáros kezéből s rohant vissza a mellékszobába, honnan néhány pillanat mulva egy, majdnem egészen meztelen gyermekkel tért vissza a még mindig dühöngő korcsmárhoz. Én megyek — kiálta sirva — és az isten bocsássa meg bűnüket, mit rajtam elkövettek.

Turgetschef ez egész jelenet alatt érdekelten hallgatott, mert e jajveszékelés hangjai lelkéig hatottak. Az idegen nő, épen midőn az ajtót akará kinyitni, arccal fordult felé, mire ő az egész asztalt, a mint előtte volt, felrugta, hogy a palackok és poharak esőrömpölve hullottak a szoba közepére, s e szavakkal rohant a nő elé:

— Dasenka, szegény Dasenkám!

A meglepetés hangos felkiáltásával esett a nő karjaiba, onnan pedig a nagy öröm érzetétől meghatva s mintegy legyőzötve, síró gyermekével együtt, lábaihoz, a földre.

A csaplár és csaplárné, most már egészen más érzülettel, hizelegve siettek az ájultnak segedelmet nyújtani, ki már pár perc mulva felnyitá szemeit, hogy a szeretettet keresse.

— Isten, légy magasztalva! ez tehát még sem álom! — mondá könyek között.

A boldog Turgetschef örömittasan zárta karjaiba az anyát és gyermekét, s keblére szorítá. Midőn azonban megtudta, hogy neje és gyermeke már egy nap óta éheznek, szemében a mély fájdalom könyét morzsolta szét s a harag menydörgő szavaival és a hatalmas kancsukával parancsolá az igen megzavarodott, most már egészen alázatos csaplár- és csaplárnénak, hogy rögtön teremtsen elő mindent, a mi korcsmájában csak található.

Nemsokára jól megrakott asztal mellett látjuk őt ülni, karján éhes kisdodéval, a mint ezt eteti, mellette szeretett nejét, ki egyik karjával a boldog atyát ölelé át, másikkal éhségét csilapította s egy-egy szép falatot majd férjének, majd gyermekének nyújtott. Iván majd gyermekét, majd anyját szorítá keblére, ölelte, csókolta, s barna arcán az öröm könnyüi csordultak alá tömött fekete szakállára.

Miként jött ide, s hogy jutott ily véginségre, csak akkor beszéltet el nejével, midőn mind ez, mind gyermeke tökéletesen leküzdék és kielégítették éhségüket, s a csaplárné mindkettőjük számára szükséges öltözéket előhozta.

— Ah Iván! — szólt a nő s ismét könyek tölték el szemét — én nagy nyomorúságot állottam ki. Midőn te a Don partjára tértél vissza, atyám megrendelést kapott, Legyelországban egy csorda ökröt vásárolni, melynél tekintélyes nyereségre számíthatott. Elhatároztam, hogy atyámat követni fogom, s téged vagy utban talállak, vagy szülőföldeden megleplek. Ó-Constantinowban elváltam atyámtól, s a Don felé siettem, s szerencsésen meg is érkeztem a te falucskádba; hanem képzeld megrettenésemet és fájdalmamat, midőn feléled kérdezősködve, azt kelle hallanom, hogy te pár hét előtt ismét elutaztál.

— És nem mentél az én öreg atyámhoz? — kér-

dé Iván szikrázó szemekkel, — ő nőmet és gyermekemet mindenesetre szívesen fogadta volna.

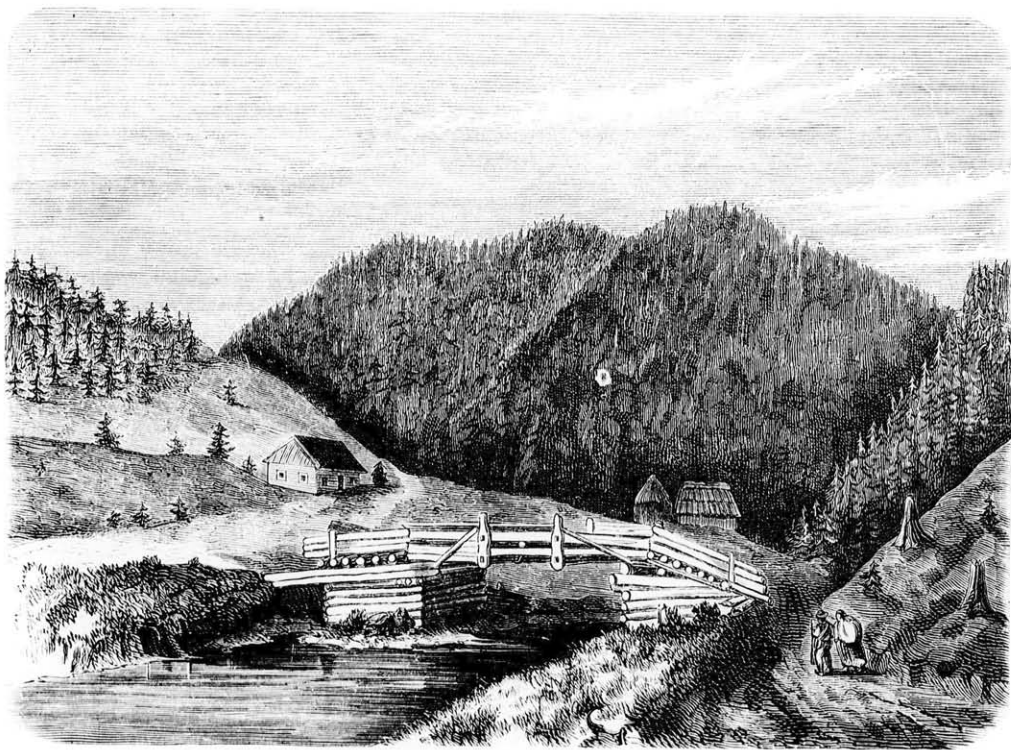
— Atyád, — viszonzá némi haraggal — szigorú férfi volt irányomban; — kiűzött udvarából, utcai csavargó- s csalónak nevezett. Elébe tartám gyermekünket Ivanovicsot, a te hü képmásodat, hogy szívét megindítsam, hanem ő engem kinevetett, s becsuká előttem ajtaját. Egy szíves özvegy nő fogadott magához a faluban, s nála akartalak téged bevárni.

— Nos, és miért nem maradtál ott? Pénzod nemcsak biztosított minden hiány ellen, hanem gazdagon s uri módon jöhettél ki vele.

Néma, fájdalmas, csak Dasenka zokogásától megtört szünet állott be.

— Beszélj tovább! — kiálta végre Turgetschef haragtól reszketve s összeráncolt homlokkal.

— Most már nem volt maradásom a te faluban, vándorolni kezdtem gyermekemmel, s vissza akartam térni Bialystokba; talán — gondolám — utközben találak, ha pedig nem, atyámhoz megyek haza. Hanem utközben gyermekem veszélyesen megbetegedett, s így szünetelnem kellett; s mire a gyermek felgyógyult, csak egy pár rongyom volt, melylyel őt s magamat befödhetém. Így jöttem egészen idái g, nyomorom főfokra hágott

A bélesi híd. (Péterffy D. rajza. „A fontaneli csatátér” című cikkhez a 423. oldalon.)

— Ez mind igaz; hanem pár nap mulva, midőn az özvegynél ütöttem fel sátorfámat, atyád valószínűleg hallott valamit a pénzről, és hozzám jöve, előbbi kemény bánásmódját szép szavakkal igyekezett enyhíteni, és sikerült ily módon engem rábeszélnie, hogy hozzá költözsem. Lelkemtől minden bizalmatlanság távol volt, engedtem kérelmeinek, hanem második nap a bőr-cszényt tartalmával együtt kézbesítenem kellett neki; ez az ő fia tulajdona — mondá — engem pedig és gyermekemet ismételve is kitaszított házából.

nehéz betegség ütött le lábamról. Sem pénz, sem ruha! leghevesebb lázrohaimban pusztán szalmán feküdtem; gyermekem sirt az éhség miatt, úgy, hogy részvétől indítatva, egy koldus osztá meg vele falat kenyérét. . . .

— Elég a borzasztóból, édes szegény Dasenkám! — szakítá félbe Turgetschef. — Az hittem, hogy én szenvedtem éretted szükségét, hanem a te szonvedésed azt ezerszeresen felülmulja.

— De most már ismét birlak, jó Iván! — mosolygott Dasenka, férjét átölelve — és most már

minden jól van, minden szükség, szenvedés és nyomor el van feledve.

Néhány nap mulva, miután Turgetschef egy közel fekvő városkában elégséges öltözké- és kényelmes járműről gondoskodott, neje- és gyermekével hazafelé indult, s minden további veszély nélkül szerencsésen is haza érkezett. A faluba érkezve, lakát jelentékenyen megnagyobbítva találta, s a javítás nyomait mindenütt észre lehetett venni. Dasenkát gyermekével az ajtó előtt hagyta várakozni, haraggal rántá fel azután az ajtót, s

berohant. Haragja azonban elenyészett, midőn atyját halálos ágyán találta. Fiát még megismerve, magához inté s midőn ágya elé térdelt, hallá atyját csendes hangon bocsánatot kérni; a haldoklónak szívéből megbocsátott. Ekkor áldólag emelte föl kezét az apa s terjeszté fiára, ki nek oldala mellett akkor már Dasenka is ott térdelt, kis gyermekével. Az aggastyán még egyszer mosolygott, s azután elszenderült az Urban.

P. J.

Beatrix királyné, II. Endre hitvese.

(Vége.)

Azalatt míg a fogoly Beatrix keblét, Bélától való félelmében, a születendő magzat feletti rémes aggodalmak tépék: II. Endre király gyászravatala körül a külföldi fejedelmeknek, jelesül II. Frigyes császárnak követői sereglettek össze. Midőn ez u'obbiak hazájokba visszakészülnének: alattomban, hajnalhasadtával, az elhalt király Fülöp nevű volt olasz orvosa jelenik meg előttük, sürgetve őket, hogy eltávozásuk előtt haladéktalanul az özvegy királynéhoz igyekezzenek bejutni, miután ennek a császárt illető fontos közlendői volnának.

Az ekként létrejött titkos találkozásban Beatrix, sirva panaszolván el veszélyes helyzetét, melyre — úgymond — a maga részéről okot soha sem szolgáltatott, végtére összetett kezekkel rimádkodik vala hozzájuk, hogy ellenségi körmei közül szabadítsák meg, mit a követek meg is ígértek.

Mig az említett követek fent a királynál búcsútitelgésüket tevék, azalatt az özvegy királyné férfiruhába átöltözködván, a palota udvarán várakozó követségi környezet közé vegyül, lóra száll, s a távozó követekkel sebesen elvágtat.

Az ekként Németországba menekült Beatrixnak elsőbben Kolmár, később pedig a mostoha unokája, a még gyermek Hermán thuringiai hercegnék birtokaiban fekvő, s a sz. Erzsébet vezekléseiről ismeretes Verda városa szolgált menhelyül, mely utóbbi helyen a magyarok első királyának nevére keresztelt „posthumus“ Istvánnak lón anyjává.

De Németországban való mintegy félévi tartózkodása után Beatrixot a honvágy szülőföldre hívá vissza.

A két év előtt királyi násznéptől vitt ünnepelt menyasszony, most mint földönfutó özvegy, gyermekét kosárban, lovon, maga előtt tartva, két szolgáló kíséretében elindul a fáradalmas és ve-

szélyes útra, hogy szenvedéseire a családi tűzhely csöndes körében írt találhasson.

A szerencse gyors forgandóságát azonban különben saját hazájában is keserűen kell vala tapasztalnia.

Vagyontalan, a hogy volt, szülei után való örökségét nagybátyjának engedvén át, férje nászadományaitól s özvegy-kitartási illetőségétől pedig mostoha fia, IV. Béla által megfosztatva, egyébre sem támaszkodhatott többé, mint ugyan-csak VII. Azzo nagylelkűségére.

A szűkkeblű örgróf azonban nem azért csikará ki unokahuga vagyonát, hogy annak haszonvételt ismét visszatérítse. Az 1236. aug. hó elsején Veronába megérkező Beatrix tehát nagybátyjában ekkép csatlakozván, ferrarai útját félbeszakítá, s helyben, apja egykori bajtársa, Lendenari Alárd gróf vendégszerető házána!l vontá meg magát; de egynehány hó mulva innen is, a Montecchiek es Capulettiek dühös pártküzdelméi s a közeledő császári sereg ostroma elöl, Estébe volt kénytelen menekülni. Itt végtére, a szánakozásra indított IV. Ince pápa, 35 olasz zárdára kivetett, mintegy 20,000 franknyi jelen pénzértékű alamizsnát rendelt a nyomorral küzködő magyar királyné számára.

Beatrixnak ezentul legfőbb gondja és törekvése lön fiát, Istvánt, királyi származásához illő helyzetre emelnie, mi végből is IV. Béla király hoz folyamodott. A neje által felizgatott Béla király azonban a Dénes fattyául kinyilvánított gyermekéről mitsem akarván hallani, azt az Árpád-ház tagjainak sorából kitaszítá.

Az e módon női erényeiben és anyai érzelmében kétszeresen megsértett, különben is érzékeny Beatrix, erre a Zára birtokáért IV. Béla ellen hadra készülő Velence fegyvereire bizta ügye kimenetelét: a minthogy az említett köztársaság

a posthumus Istvánon ejtett jogsérelmet, hadtizenete egyik ürügyül fel is használta.

De bármily kedvezők voltak légyen Zára bevételével Velence részéről e hadjárat eredményei: mindamellett IV. Bélának személyes megjelenése Dalmátiában, aggodalmakat ébresztett Tiepoli Jakab dogéban, s nehogy eddigi foglaltatásait a háború folytatásával kockáztassa, Dandolo Péter és Giustiniani István követei által sietett a magyar királyt megengesztelni.

Az ennek következtében azon folyó 1245. évi augusztus hó 6-án létrejött béke pontjai szerint leköte magát a doge, hogy azontúl a Béla király és utódai ellenségeit, különösen Beatrixot, Endre király özvegyét és annak fiát, Istvánt, nem fogja segíteni; őket, valamint küldötteiket maga elébe nem bocsátandja, valamint hogy a magyar királyi ház ellen viseltető ellenséges szándokaik mellett, a köztársaság területén való tartózkodásukat sem engedendji meg.

Bármily edzett lelki tulajdonokal birt légyen Beatrix, ennyi csapás súlya alatt végtére is meg kellett törnie. Reményeiből kifogyva, immár nem adhat vala többé elszibbadt erélynek ihletet, mely őt a bizonytalan jövő eseményeivel szembeállítani újra képes lendett.

A dalmátiai hadjáratall az özvegy királyné politikai szerepe befejeztetett, még az anyáé maradt betöltendő. Fia, a tiz éves posthumus István már ekkor IV. Azzo udvarán a lovagiság tudományában iskoláztatva, az anyai kezek ápolására többé nem szorult.

Beatrix utolsó gondját tehát nem anyai enyelgésekre, de fia jobblétének biztosítása tekintetéből, ennek jövő házasságára függeszté.

A Traversari-család, Romagnában fekvő terjedelmes birtokainál és összeköttetéseinél fogva, Olaszország akkori legfényesebb családjainak volt egyike, s már a XIII. század elejétől fogva Ravenna ura. Péter, ki alatt e ház hatalma tetőpontjára hágott, I. Aldobrand ögrógnak, Beatrix apjának volt legmeghittebb barátja s távollétében teljes felhatalmazotti ja; Pál, az elébbinek fia, Andronika nevű görög császári hercegnőt bir nül; fiának, II. Péternek pedig már két leánya fejedelmi házhoz férjesült: az egyik Britanniába, a másik Spanyolországba; ennek harmadik leányát szemelé ki az özvegy magyar királyné fia számára, s VII. Azzo közbenjárásával az eljegyzést végre is hajtattá.

Ezzel befejezván Beatrix utolsó világi kötelmét: egykori nevelőnénjét követve, az Este városától nem messze fekvő gemulai regényes kolostorba vonúlt, mert büszkeségben — úgymond az egykorú krónika — királynál kisebb méltóságú férjet nem akarván, a minden királyok urával, Krisztussal lépett házasságra. De alig hogy megkezdí vala ott kenetteljes életét, annak még ugyanazon évben halál vete véget. Teste az emlitém kolostor sírboltjában, nagynénje mellé takarított el.

A lezúgott hat század rég szétszórá a királyi hamvakat, s emésztő vasfogai között már a kő is szétporlott, mely az örök álom nyughelyét vala jelölendő. A troubadourok dicsdala elnémúlt. A volt királyné küzdelmes szenvedése in a történelem pragmatikai hidegséggel megy tovább, csak az Este-vidéki nép emlékszik még vissza regéiben ajtatos tisztelettel a gemulai apácára!

B. Nyáry Albert.

A fontanele-i csata és Vasváry Pál eleste 1848-ban.

E lap 1867. évi 40., 44. és 49-ik számjában három közlemény jelent meg Hóry Farkas, Pilhoffer István és dr. Oroszhegyi Józsa uraktól, melyek Vasváry Pálnak, a Rákóczy szabadsapat parancsnokának elesteről hoznak elő adatokat. Az említett cikkek közül a két első megegyezik abban, hogy az ifju hős Erdély nyugoti havasán, Marisel falu közelében esett el, mig az utóbbi a Gaina-bérec tetején keresi Vasváry hamvait.

Miután hó vágyam volt mindig az erdélyi havasok megtekintése, az elmúlt év september havában Erdély nyugoti fenyves bérczeire azon szándékkal indultam el, hogy a gyászemlékü fontanele-i csatatér, mely oly sok hazafi temetője ett, mulhatlanul felkoresem.

Céomat elértem, s miután résztvevők- és szemtanuktól a leghitelesebb adatokat nyertem e csata résztvevőiről, azokat az igazság érdekében közzétenni kötelelességemnek tartom.

Mielőtt azonban a csata leírásához fognék, szükségesnek látom az azt megelőző és alkotó eseményeket — habár röviden is — érinteni, s Vasváry ifjusága és első felléptéről néhány adatot közleni.

Ki átélté a 48-iki eseményeket, bizonynyal emlékezni fog az azt közvetlenül megelőző évek azon nevezetes reformjaira is, melyek a nyelv és irodalom terén országszerte tétettek. A városokban mindenféle nyelvművelő önképző társulatok alakítottak, melyek keblükbe vonván az ifjusá-

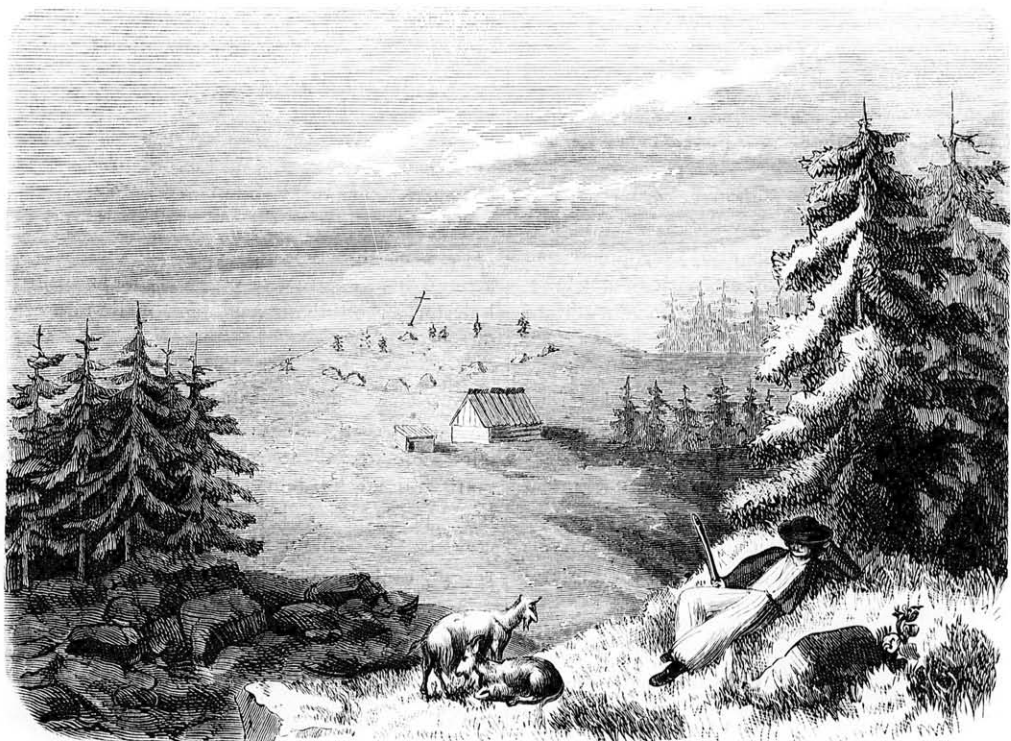
got, mintegy alkalmul szolgáltak a szebb tehetségek feltünésére.

E téren találkozunk először a mintegy 24 éves Vasváry — vagy valódi nevén — Fehér Pállal is.

Pesten, mint az ország szívében, az egyetemi ifjuság szintén nevezetes önképző-társulatot alakított, mely üléseit az időben dr. Oroszhegyi Józsa elnöklété alatt a Beleznay-helyiség egyik termében tartá. Egy ily alkalommal jelent meg, mint vendég, a vasvári g. e. román lelkész fia, Fehér Pál is, s a társulat engedelmével egy magyar nyelvészeti munkát olvasott fel, mely általános figyel-

A 48-iki március öt is hullámai közé ragadá, s a ki akkor Pesten lakott, emlékezhetik a szelid arcu ifju heves szónoklataira, melyekkel egy egész kis sereget — a Rákóczyról nevezett szabadesapatot — gyűjtött magának.

Csapatával, melynek parancsnoka lön, később Debrecenből Erdélybe küldetett, s B.-Hunyadon több napig tartózkodott, míg azon parancsot vevé, miszerint július 6-án Merogyó falu felé indulva, menjen a gyalui havasokra, hogy a Gyalu felől ugyanekkor odaérkező másik magyar sereggel egyesülve, támadják meg a havasi falvakat, miu-

A magurai csatatér, Vasváry Pál elestének színtere. (Péterffy D. rajza.)

met ébresztvén, neve csakhamar ismertté, az ifjuság értelmisége pedig barátjává lön.

Ennek köszönheti aztán később, hogy gr. Teleky Blanka leány-növeldéjében a magyar nyelv s történelem tanítója lett.

A nemes grófhölgy felismerve tehetségét az ifjunak, kiváló figyelemre méltatá, melyre Vasváry minden tekintetben érdemesnek bizonyítá magát, mert az irodalom terén csakhamar oly nevet szerzett, hogy több laptól felhívást kapott, rendes munkatársul belépni.

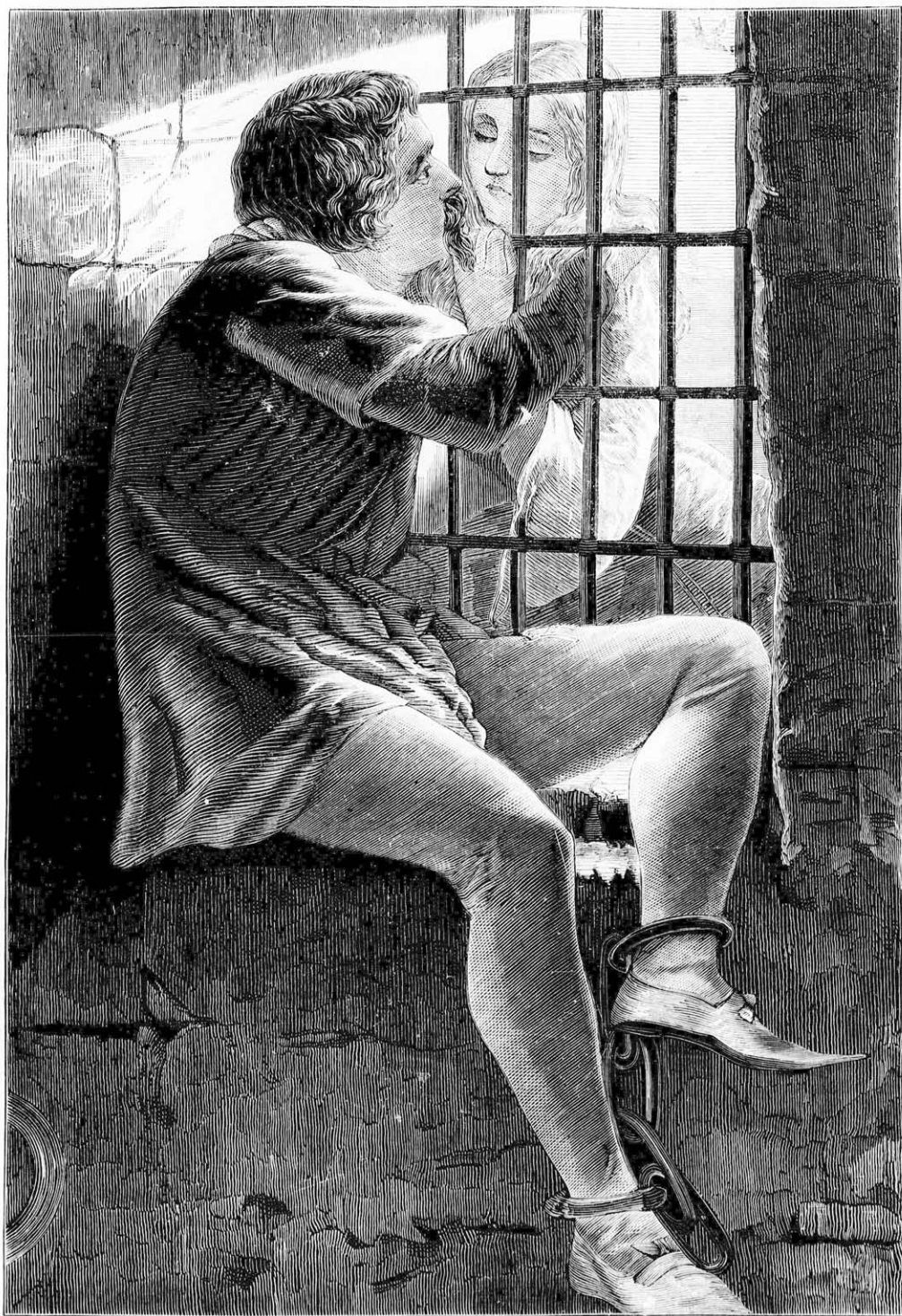
A sors szeszélye azonban más irányt jelölt ki számára, mint a melyet előbb remélni lehetett.

tán azok a felhuzódott oláh táboroknak veszélyes fészkül szolgálnak.

Vasváry mintegy 1000 főből álló csapatával fei is érkezett*) Márisol faluhoz, melynek üresen talált házait folyujtatni kezdé.

A Gyalu felől várt nagyobb seregnek azonban csak jelentéktelen része érkezett meg egy százas vezetése alatt, mert egy utólagosan kiadott ellenrendelet által a nagyobb test visszatartatott.

*) Az első képünkön látható bécsi hidon keresztülmenve.

Mégis egyesültek! (Hason című költeményünkhöz a 419. oldalon.)

Ezen rendelet állítólag Vasvárynak is megküldött, de ő azt kellő időben nem kapván, elindult, s így történt, hogy felérve a havasra, magára hagyattott.

Ez rosszul hatott a seregére, s midőn ehhez járult még az is, hogy a löszert és élelmet vívő 40 szekeret a topánfalviak lefoglalták s így minden élelem nélkül hagyattak, nem volt más mit tenni, mint visszatérni Meregýó felé.

Alig hagyta el azonban a magyar sereg Mariselt, midőn azon tisztás helyre ért, melyet Fontanelenek neveznek, itt a sűrű fenyvosbe rejtezett és fejszékkel fegyverkezett havasi lakosok által megtámadtattak.

A tusa azonban rövid ideig tartott, mert az ágyuk és fegyverek robaja csakhamar elrémíték a baltás vitézeket s futásnak eredtek.

Vasváry azon hitben, hogy elleneit végkép elriasztá, s miután sötét köd is borult a láthatárra, mely az ismeretlen helyen a tovább-mehetést gátolá, megállítá seregét, mely a látszólagos győzelem mámorában boros palackjait megnyitá, s a velük vitt cigány banda vig danájára jökedvűen mulatott.

Ez július 6-án történt délben, mintegy 12 óra tájt.

Az öröm azonban nem tartott sokáig. A megszalasztott lakosság a közel fekvő Topánfalvára futott, hol segélyt nyerve, egy Dragutia nevezetű vezérlele alatt ismét visszatért, s az elvezető utakat bevágott fákkal eltorlaszolván, kör-alakban rontott elő a sűrű fenyvesből a semmi vészt sem sejtő magyarokra.

E véletlen s gyors meglepetés a legnagyobb zavart idézte elő; Vasváry, ki egyedül volt lóháton, gyorsan száguldott mindenfelé, de a megrémült sereg közt rendet teremteni többé nem volt képes.

A havas fejszés lakói borzasztó koncolást vittek véghez, míg a négy ágyú és löfegyverek kevés szolgálatot tehettek, s így egy órai heves tusa után a magyar sereg semmivé tétetett. Egy része a Meregýó felé vezető, de már eltorlaszolt uton igyekezett menekülni, azonban az utánuk eredt oláhok által nagyobb részbe ezeknek is felkoncoltattott.

Vasváry szintén erre tartott, de midőn egy, az utvonalt keresztül metsző patak árkába ért, mintegy lebövíelve a csapás által, megállott lová-

val s merőben nézte a köd homályában küzdő alakokat. . . .

Az üldözők azonban hamar észrevették a merengő vezért, s két lándzsás a patak partjára felkerülve, gyilkos fegyvereikkel kiemelték nyergéből a hős magyart, ki úgy látszik, önként kereste a halált. Egy harmadik oláh mellén lőtt keresztül, a két lándzsadöfést nem találva elégnék a halálra.

Dragutia major látva az elesett parancsnokot, odasietett, s szétlökve a prédán osztozó gyilkosokat, önkézevel vette el Vasváry arany óráját, pecségyűrűjét s gyönyörű kardját.

A gazdátlan lovat szintén ótalmába vette, s felülve reá, visszaszáguldott a győztes csoport-hoz, mely kegyetlenségét e nap a borzalomig kitünteté.

Szemtanu és résztvevők állítása szerint a vérengzés annyira ment, hogy némely helyeken a hulláktól földre lépni nem lehetett, s a havasiak bocskora a földön bugyogó vérben megmerült.

Igy végződött a fontaneli csata, melyben a Rákóczy-szabadsapat ifju vezéré, seregének nagyobb részét s összes hadiszereit veszíté.

A havasiak közül — állítólag — csak négyen estek el, kiknek a csatatéren kereszttekkel jelölt sírja — mint a második képünkön látható — ma is bucsuhelyül szolgál a közel fekvő Magura és Mariselt falvak lakóinak, kik minden évben a csatanapján ünnepélyes processióval keresik fel az elesettek nyughelyét.

Az elvérzett magyarok hamvai azonban nem részesülnek ily kegyeletes tiszteletben, sőt még hant sem jelöli a helyet, hol örök álmukat aluszszák.

A felbőszült havasiak eltemetni nem engedék a hullákat, sőt a gróf Teleky Blanka által Vasváry tetemeiért küldött románokat, midőn ezek a testet elvinni megkisérlék — legyilkolták.

Igy tehát az ifju hős teteme is, többi társaiéval együtt, ragadozó vadak martaléka lön, s a drága hamvak a vérrel ázott föld sarába vegyülve, nem lehetők fel többé a hazafiai kegyelet által. . .

De a hazaszeretet s hős feláldozás e magasatos képe fénybetikkal van feljegyezve a történelem lapjaira, honnan majdan az utódok tisztelva tanulják megérteni, mit tesz e két szó: haza és szabadság!

Péterffy Domokos.

Az 1836-ban elfogott országgyűlési ifjak felség sértési pöre.

Az 1834—1836-diki időszakban, a királyhá-

a szabadsági eszmék óriási léptekkel haladtak előre; a nemzeti alkotmányos jogok visszaköve-

teléseért pedig nemcsak a megyék, hanem az országgyűlések termeiben is hatalmas, és a kormányt mérezen megtámadó szónoklatok tartattak. E szellem különösen áthatotta a fiatalságot, mely is az akkori országgyűlés alatt társalkodási együletet alakítván, ebben belállapotainkról és a felmerült reformkérdésekről a legszabadabb modorban nyilatkozott, s a körülmények kívánataihoz képest politikai tüntetéseket idézett elő; — a kormány mindezeket féltékeny szemmel nézé ugyan, de a hongyülés együtt ülése miatt policialis rendszabályokhoz nyulni nem mert.

Ezen egyesületben találkozunk számos, később országos nevékké fejlődött ifjakkal, de az egésznek lelke és mozgató ereje a biharmegyei *Lovassy László* volt, kinek tragicus és valóban szánandó végete a haza minden lakóinak őszinte részvétét költé fel.

Az egész hont áthatott, s mindinkább nagyobb mérvet venni kezdő szellemi mozgalom a kormányt reactionárius, ellenhatási kísérletekre ingerelte, s el lön határozva a nemzetet számosabb befogatások és elítéltetések által megfélemlíteni, s a nézeteket ez által más irányba terelni. Alig hogy a nemzetgyűlés befejeztetett, az ifjak közül többen, nevezetesen *Lovassy László* és *Ferenc, Tormássy János* és *Lapsánszky János* elfogattak és börtönbe vettek; ezeken kívül még *Szemere Bertalan*, *Vukovics Sebő*, ifj. *Pázmány Dénes*, *Bojtor Endre* és *Pulszky Ferenc* *) valának kiszemelve, de szerencséjükre, midőn kerestettek nem voltak hon, idő multával pedig részint a főispánok, részint az illetők szüleinek közbenjárása által a fogságtól megmenekültek.

Tárgyamul a négy elfogott történetét vévén fel: vezérfonalul a kezeim között lévő egykoru jegyzéktörvédekét használtam, de miután e mű sok helyütt a legapróbb részletekig kiterjeszkedik, meg kell jegyezmem, miszerint ezt csak a főbb események leírásánál vettem igénybe, mivel az eredeti levelezések és a közbejött irományok az érdekes részleteket hibebebb, és az egyéniségeket jellemzőbben tükrözik vissza.

„1836 pünkösdi szombatján — mondja az említett jegyzék — hire futamodott Pesten, hogy a kir. fiskus valakit katonai hatalommal elfogatott, s a József nevét viselő pesti katonai laktanyába

(Uj-épület) záratta. A hírek naponként szaporodtak, s csakhamar szájról szájra ment, hogy a kir. directoralis fiskalisok fürgeteg gyanánt járkák be az országot, s rakásra fogdossák hazánkfiait. Aggódva találgtá a közönség, kiket ért a törvénytelen erőszak, s majd 30—40 ifju elfogatásáról, majd Wesselényiről beszélt, kit a kormány üldözése fő tárgyaul rég kiszemelt, s ki ép ez időben utat tön a magyar tengerpartokra s Lombardiába; távollété tehát éltető olaj volt az iránta mutatkozó aggodalomra.

Végre a pesti Bastille Oublietteinek titkairól legalább annyira lebbentle a fátyol, hogy viláosságra jött, miképen *Hollósy* és *Fluck* kir. directoralis fiskalisok száguldoztak az országban embert vadászni; hogy *Lovassy Lászlót* Nagy-Váradon, *Lovassy Ferencet* Szalontán (Biharban) *Hollósy*; *Tormássy Jánost* Gyulán: *Fluck* fogta el, s hogy e három kívül még *Lapsánszky* nevű marmarosi fi is elfogatott, s pedig itt Pesten fogatott el.

A két *Lovassy* és *Tormássy* sokak előtt ismeretesek valának, mert a mult országgyűlésen jelen volt ifjak jelesbjei közé tartoztak. Leginkább ismeretes volt pedig *Lovassy László*, ki 1835-ben, midőn a kormány *Baloghot* visszahivatlatni törekedett követségéből, s e nemtelen célra még a pénzvesztegetés aljas eszközt is hasznáta — Barsban volt, és sokat tön azon fényes győzelemre, melyet a barsi nemesség alkotmányserű morális ereje kivivott, sőt e történetet le is irta, s ez írásból ismerte azt meg hazánknak nagyobb része. Nem vonható kétségbe, miszerint ez volt fő oka ama gyűlölségnek, melyet a kormány emberei *Lovassy* iránt tápláltak, s melyet naponta nevelt ennek szabadelvű bátorsága, miszerint sok dolgokban, melyek a kormánynak épen nem tetszettek, főrése volt, p. o. abban, hogy az országgyűlési ifjuság *Wesselényi*hez irt Erdélybe, hogy ennek s *Balogh*nak arcképét véteté le, zenével tisztelgett, s minden ilyes alkalomkor tartózkodás nélkül szólott volt temérdek nép láttára, hallatára.

Az elfogottak negyedikében: *Lapsánszky*, csaknem egészen ismeretlen volt még azok előtt is, kik az országgyűlés alatt *Pozsonyban* lévén, az ifjak nagyobb részét legalább névről ismerték. De *Lapsánszkyra* nézve azon hir szárnyalt, hogy ő lett légyen az országgyűlési ifjuság társalkodási egylete irományainak gondviselésével megbizva, s e körülmény magyarázgatá az ő elfogatásának okait. Miután azonban tanuavallatások és szembesítések történtek, naponként hihetőbbé lön, hogy *Lapsánszky* elfogatása csak

*) Egy *Lipcsében* négy kötetben „Ungarns vier Zeitalter“ címmel megjelent könyv *Pulszky Ferencet* gyaníttatja az országgyűlési ifjak titkos árulójának, mit azonban e férfiról, ki az országgyűlésen ma is nevezetes szerepet visz, fel nem tehetünk, s el nem hihetünk.

játék, színlés, s oda irányzott eselszövény, hogy a kir. fiskus a feladó megnevezése, s szükség esetében a talis büntetés kérelme ellen fedezve legyen, t. i. azt felelhetvén, hogy itt delátor nincs, hanem a Lapsánszknál talált írományok, s ennek önkényes vallomási vezették a vádlókat. Később . . . azt beszéltette, hogy ő Mármarosban olvasta a kir. ügyek igazgatójának levelét, melyben ez . . . mármarosi táblabíró arra szólítja fel, mondaná meg Lapsánszky atyjának, hogy fia elfogatása miatt ne aggódjék, mert ez jövőendő előmenetelére nézve inkább hasznára lesz, mint kárára.

Ezen személyismertető adatok felsorolása után jegyezzük fel az elfogatás módját.

Május 22-én Hollósy József direktoralis fiskális Nagyváradon Thurzó János központi szolgabíróhoz ment, s ennek egy pecsétes — állítólag felsőbb helyről kelt — s a bihari első alispánnak szóló levelet mutatván, annak felbontására és benfoglaltaknak teljesítésére szölitotta fel, mint hogy ő volna a történetesen éppen távollevő alispán helyettese. Thurzó válaszóla, miszerint az alispán leveleinek felbontására meghatalmazva nincs, azt azonban készséggel kiküldi a másfél órányi távolságra mulató alispánhoz, honnan még az nap válaszó érkezhet; de ezt Hollósy meg nem engedte, sem maga, noha két napon töltött Váradon, az alispánhoz ki nem ment, sem foglalatosága tárgyát szóval fel nem fedezte, hanem csak arra kérte Thurzó fözsolgabíró, miszerint adna neki assignatio-forma bizonyítványt, minélfogva a hol megforduland, tudassék, hogy ő kir. ügyész, s ha kívántatnék, számára lovak is adassanak. Ezt megkapván, ment egyenesen Szalontára.

Ott legelőször — más éjjel — Lovassy Istvánnak, Lovassy László atyjának házához ment fegyveres katonák kíséretében; s kijelentvén, hogy fiának elfogatása végett jött, az atyát ennek előállítására unszóla a nélkül, hogy valami parancsot vagy kormányrendeletet mutatna elő. Megértvén azonban, hogy az ifju Lovassy még az országgyűlésről haza nem érkezett, s jelenlegi hollétét az atya sem tudja; onnan némi kétségeskedések után eltávozott ugyan, de a háznál őrizetet hagyott ugy, hogy sem a háziak, sem Szilágyi táblabíró, ki éppen látogatóban ott volt, ki nem mehettek.

Ment pedig egyenesen Lovassy Ferenc atyjához Mihályhoz, s ennek háznépét éjjeli nyugalmából fegyveres poroszlokkal felzavarván, Lovassy

Ferencet, ki csak előtte való nap érkezett haza, elfogatta, vasra verette, s magával elhurcolta.

Másnap Lovassy László is haza érkezett, s megértvén a történeteket, nehogy lappangás színével vádoltassék, azonnal Váradra ment, magát — ámbár a célzott elfogatás okát távolról sem gyanítá — az illető tisztviselőnek bejelentendő. A mit meg is tön, s reggeli 9 órától esteli 10 óráig önként Váradon mulatott, várva Hollósy poroszloival. — Ez azonban reggeli 7 órakor már ismét Szalontán volt Lovassy Istvánnál egy dsidás tiszt kíséretében. Az atya méltó megvetéssel bánt vele, s fiának a mondott célból Váradra történt menetéről értesítette. De Hollósy kétkedőleg emlité: hogy hátha megcsalatozik? Lovassy az atya, érdemlett bosszuságra gerjedvén, kérdezte: ha parancsa ő reá is kiterjed-e? Hollósy nem-mel felelt, Lovassy pedig őt el nem fojtható keserűséggel emberségre utasította. El is távozott Hollósy s Váradra monvén, Lovassy Lászlót esteli 10 óra tájban, maga hatalmával, a polgári hatóság elmellözésével, csakugyan elfogatta. — Thurzó Jánosnak e tárgyban hivatalos jelentése, melyet Biharmegyének június 4-diki gyűlésén tön, az elfogatás története, Kossuth Lajos törvényhatósági tudósításának IV. számában olvasható.

Lovassy László az elfogatáskor nagyon beteg volt, annyira, hogy orvosa: Grosz Fr. az elhurcoltatást veszélyosnek nyilatkoztatta egészsége tekintetéből, Hollósy azonban azt felelte, hogy ha így van a dolog, ő a várba fogja vinni Lovassyt s ott katonai orvoslás alá adatni. A beteg ettől irtózott s később volt magát elhurcoltatni; de Grosz orvos ekkor is kikötötte, hogy kocsin vitessék, mit Hollósy meg is ígért, de nem teljesített, mert egy pár állomásnyira ugyan kocsin, onnan pedig közönséges rázós szekeren vitette Lovassyt egészen Pestre, hol a József-kaszárnyába záratott. Elfogatásakor következő sorokat írta atyjának:

»N.-Várad május 30. 1836. Kedves édes atyám! Midőn e sorokat olvassa, már nem vagyok többé szabad. Érdemetenül visznek, nem tudom hová? Ha lehet, tudósítani fogom édes apámékat továbbat.

»Böcsületem seplőtelenül hozom vissza, mint elvittem, s érjen bármily csapás, nem rettegek, mert csak önkény s erőszak büntetnek. Éljenek boldogul, édes apám és jó anyám. Fiui hálás tiszteletem zárva legyenek e sorokba, emlémem szívékben! tisztelő fia L. László.»

(Vége következik.)

Waltherr Imre.

Valami a holdról.

Az optikai eszközök, de különösen az asztromi teleskop tökélesbülésével, továbbá a fényképezés gyors előrehaladása következtében sikerült a jelen kor természetvizsgálóinak a hold egyes részeiről nagyításokat eszközölni. A csillagászok már régóta bebizonyíták, hogy a hold, a föld ezen bolygója, nem ugyanazon alakkal bír; bebizonyíták, hogy felületét nagy mennyiségű hegység övezi, melyek rendszeren kör-alakot képeznek közbül, egy mélyedéssel. Laplase szerint ezek kialudt tűzhányó hegyek, sőt bizonyos jelekből azt is következtetik, hogy némelyike jelenleg is működésben van; a csillagászok körülbelül 12,000 ily — részben kialudt és tevékeny — tűzhányót számlálnak.

A hold hegyeit a földéhez viszonyítva úgy találjuk, hogy amabban aránylag (a hold a föld-

kívánja: úgy a vizsgálódásra azon időt kell választania, midőn a hold *első* vagy *utolsó* negyedében van. Az óriás sánczatok ekkor a nappal átellenes oldalaira vetik árnyukat mind belül-, mind kívülről s oly képet mutatnak, mint ez — egy pontosan készült fénykép után — ide mellékelt fametszvény. A hegyek külső oldalai mérsékelten lejtve olvadnak a síkba, míg belső részük csaknem függélyesen nyulnak fel. Fametszetünk egy ily vulkáni tájképet tüntet elő, így láthatni ezt a távésövön át. Mily különöseknék és bazalt-oszlopokhoz hasonlóknak tünnek föl az óriás csipkék és kúpok, melyek a krater oldalaiból kiemelkednek! Ezek némelyike a csillagászok számítása szerint a strassburgi toronynál tízszer magasabb. A távéső által mily felséges árnyzat, világitás és színezet szemléletbe merülhet az

A hold tűzhányói.

nél ötszörte kisebb) sokkal magasabbak; mert ugyanis a holdban 22 hegycsucs magasságban meghaladja a Mont-Blanc-ot. Az ugynevezett Dörfel 7603 meter magasságu, s így a Himalaya hegláncolat legmagasabb csucsánál csakis 200 meterrel kisebb.

Ha az ember a hold vulkáni mélyedéseit — melyek a földével megegyezők — szemlélni

ember! E kép szemléletén alkalmá nyílik a parányi embernek a világ végetlen nagysága felett elmerengni, s míg egyfelől kicsinységét beismerni kénytelen, édesen lepi meg azon tudat, hogy egyedül az ember azon teremtmény, ki a roppant alkotásokat méltányolni képes, és azokat megérti.

Közlő: **Nemes Ödön.**

Egy hét története.

(Július 5.)

(VK.) A képviselők körei két napon át úgy zúgtak, zsongtak, mint megbolygatott méhkasok. Azok

a viharok, melyeket emberi szenvedélyek idéznek elő, nem oly mulékonyak, mint a nyár zivatarjai.

Ezek rohamosan tombolják ki magukat, s utánok csakhamar még tisztábban mosolyog az ég; de az emberek csetepatéi sokáig tartanak, s maga a viszhang is, melyet felköltönek, nem más, mint a vihar folytatása, csakhogy mindig szélesebb gyűrűzetekben.

Az, a mi múlt szombaton a képviselőházban történt, ma már országszerte hullámokat vetett a kisvárosok kaszinóiban, a magán lakokban, a községek házaiban, a malom alatt, szóval mindenütt, hová „ujság“ jár. Ez pedig behatol most mindenüvé, ép úgy, mint a napsugár. Persze, ez a hasonlat meglehetősen sántít, miután nem minden uj-ság terjeszt oly termékenyítő világosságot, mint a napsugár; sőt némelyik úgy terjed, mint a vízár, mely piszkot visz a hátán, beiszapolja a jó termést, s dühében saját partjait is szakgatja; hanem mi e képpel nem is akartunk egyebet fejezni ki, mint az általános és gyors elterjedést.

Sajátlag nem is e képpel van most dolgunk, hanem egy másikkal, melyet mellőzni szeretnénk, ha lehetne. De éppen ez képezi a hét főtörténetét, s így tollunk nem ugorhatja át.

Ez a kép igen zilált. Az országház feldúlt arculatát mutatja: egy darabot a Babel tornyából, midőn a népek meghasonlottak s kezdtek nem érteni egymást. Az izgatottság, ingerlékenység oly jeleneteit, melyeket az elnöki csengetyű-szó nem birt elsimítani; hanem erőszakosan, izgatottan, sajnálatraméltólag kellett ketté szakítania.

Egész héten egyre folyt a vita a fölött: válaszszak-e vagy kinevezzék a bírákat? Naponkint tizenkét-tizenöt szónok beszélt a „háznak“, (mert a képviselők már nem igen hallgatók, kivéve az egymás iránt kölcsönös jó akaratban élő szomszédokat,) s midőn Ghiczly Kálmán és Deák Ferenc egymásután mondták el nézeteiket, nyugodtan, méltóságosan, mint államférfiakhoz és pártvezérekhez illik, a karzatokon nem egy hallgató ringatá magát abban az édes képzelődésben, hogy na most már valahára vége lesz! Dehogy lett! Az még se baj, hogy másnap Dobsa Lajos barátunk is tarott egy ötletdús elmefuttatást, mert végre is a szónoklat e neme — kivált rövidebbre vonva s kevesebb tagmozgással kísérve, — a kifáradt tárgyalásnak olyféle fűszerét képezhetné, mint a komoly, vitázó, érvelő vezéreikkel tele rakott politikai lapoknak a csillogó, röpke szárnyu tárcá; hanem még a haragos szónokok egész „longus ordo“-ja is következett, kik újra elmondtak mindent, a mit két hét alatt már sokszor sokkal jobban hallottunk; s a mi új került is elő, olyforma volt, mint a jó öreg Tancsicsé, ki

egyik indok gyanánt azt hozá fel: „ha feleséget is választani szoktunk: válasszuk hát bíránkat is.“ Szombaton végre eljött a utósó szónok napja. Ez az utósó Simonyi Ernő volt, e sokat tapasztalt, tanult, higgadt modorú, de mindig hosszan beszélő szónok, talán az egyedüli szélsőbaloldali, kivel minden párt rokonszenvez. Ő most is úgy beszélt, mint rendesen. Sokat a tárgyról, de épp oly sokszor el is térve attól. Valamint a régi Tisza vize: nem egyszer hosszú kanyarodás után ért oda vissza, a hol egyszer már hömpölygött, habár más ágban. Csöndes kedélyvel hánytá bombáit, melyek lehető csinosan, voltak kicsiszolva, a miniszteri padok felé, miközben még a Deák-kör alapszabályaival is megismertetett, valamint Somsich Pál egy régiebb beszédével, melyben ez a megyék hatalmát régi conservativségre egész erélyével védte. Mindezt türelmesen, sőt tetszéssel hallgattuk. Hogy ne tetszett volna, midőn azt hittük: ez az utósó, s utána csak a bizottsági előadó jön — és a szavazás.

Somsich Pál ekkor felszólítá a házat: van e még szónok? S felállt Horváth Boldizsár. Na ez érdekes lesz, miután mindig az apa tud legmelegebben szólni saját szülöttjéről. A mint ő felállt: Somsich átadá elnöki székét Gajzágónak, ki derült arccal ült le, semmi előérzettel sem bírván arról, a mi jönni fog.

Hallgattak mindnyájan.

Horváth Boldizsárt sohasem láttuk kedvetlenebbnek, mint e napon, midőn még a piros támlányban ült. Mondják, hogy betegeskedik, a mit nem is lehet csodálni a mult napok története után. Oly érzékeny férfi, mint ő, a keserű vádak sebeit nem heveri ki egy pár nap alatt. Aztán a mi minisztereinknek még nem is volt sok idejük elsajátítani a diplomatiának azt a művészetét, mely mosolyogni tud azon is, a mi fáj belől.

Az igazságügyminiszter eddig is mindig igen határozottan fejezte ki magát a parlamentben; de most e határozottsága egész a keserű haragig ment.

Úgy lépett föl, mint egy közvádó. Azt gondola: „ha minket, mint pártot, a legsúlyosabb módon vádolnak, e jog a miénk is!“ Azon kezdte tehát, hogy az ellenzék gátolja a reformokat, a tespedés politikáját követi, s a szabadelvűség álarcát e vitában elejtve, a régi táblabírák állnak előttünk.

E szavak megannyi szikrák voltak a löporos hordóban. Egyszerre föllobbant az egész ellenzék, a balközép sokkal inkább, mint a szélsőbal. Vukovics — ki pedig Angliában még inkább saját-

javá tette az angol hidegvért — felállt, hogy tiltakozzék; Jókai, ki sosem szokott közbeszólni, hallhatólag mondá: „mi nem viselünk álarcot!” Többen az elnökhöz kiáltottak: „utasítsa rendre a minisztert.”

Az elnök pedig a szokásos zenekiséret — csöngetyűszó — mellett kérte a „házat,” hogy legyen nyugodt, a mint e fontos tárgyalás természete kívánja. De ez is csak olaj volt a tüzre. Bal felől minden arc az elnök felé fordult: „a miniszter idézi elő e nyugtalanságot!” Klapka egyre kérte Vukovicot, hogy üljön le, s addig kérte, a míg az csakugyan le is ült, gondolván, majd föllállhat később.

A miniszter folytatá: „Önök igénybe veszik a szólásszabadságot, de a minisztertől megtagadják azt; Tisza Kálmán mondhatta, hogy pirúl e törvényjavaslatok fölött, de a miniszter nem utasíthatja ezt vissza!” S tovább beszélt. Mindaz, a mit e törvényjavaslat védelmére elmondott, igen kitünően volt összeállítva, s kivált midőn a célszerűség szempontjait s az új rendezés gyakorlati hasznait sorolta elő: mindenki nagy érdeklődéssel hallgatta; de a tárgy védelme után megint az ellenzék vádolása következett. „Mi — úgy mond — nem a tapsot és olcsó népszerűséget keressük, hanem a reformok sikerét; mi nem a múltért küzdünk, hanem a jövőért.” Új zaj, új kifakadások. „A választás értelmét legfőkébb a nepotizmus utján bejutott értelmetlen bírák fájlahatják, s a kortesvezérek, kik egy titulus bibenditől esnek el, stb.” E szavak tövisek voltak, melyek ismét érzékeny felszólalásokat idéztek elő.

Midőn a miniszter e hosszú beszédben kifáradtan leült, a jobboldal zajosan éljenze, míg balról Vukovics ismét felállt, Horváth Döme pedig — mint bizottsági előadó — a szószékre ment zárbeszédet mondani. Vukovics „személyes ügyben” kért szót. „Nincs személyes sérelem!” — kiálták jobbról. „Halljuk Vukovicot!” kiálták balról. Horváth Döme pedig egy fatalista nyugalommal ült a szószéken, gondolván: ez a nap aligha lesz az övé.

Az elnök — a házszabálylyal kezében — mondá: „személyes sértés nem lévén, a szót nem engedheti meg!” S erre az ingerültség elérte tetőpontját. Felugráltak, kiabáltak. A hátsó padokból lehetett hallani: „ez gyalázat, le vele!” — Az egész házban csak Somsich Pálnak lehetett egy édes gondolata, hogy most nem ő ül az elnöki széken. Vukovics állt, mint egy szobor. Klapka lemondott a reményről, hogy ez elhatárizott embert leültethesse, s elvonult mellőle. Gr. Andrassy

és b. Eötvös — a folytonos zaj közt — az elnökhöz szaladtak, talán arra kérve, hogy ne vonja el a szót. De Gajzágó nem tágitott attól, a mit ki mondott. „Vukovics képviselő úr neve nem fordult elő a miniszter beszédében, s így személyes ügyben nem szólhat.” Ez még nagyobb zajt keltett. Az arcok kivörösödtek. Tisza Kálmán oda ment az elnökhöz, s élénk kézmozgásai után itélve, haragos dolgokat mondhatott neki; oda ment Gliczy Kálmán is, szeliden, atyailag, megfogva az elnök kezét, s magyarázva a házszabály egy pontját. E közben Tisza Kálmán szóhoz jutott, s elmondá, hogy a tárgyalás csak az előadó zárbeszédével van befejezve; addig más is szólhat; idézett egy előzetes esetet is, midőn egy jobboldali képviselőnek megengedtek ily felszólalást, s kérte az elnököt, ne engedjen helyet a gyanúnak, hogy más házszabályt tartanak a jobb s mást a baloldal számára. Gajzágó kijelenté erre, hogy ha a ház beleegyezik, ő nem ellenzi a szót. Vukovics már el is kezdé: „az igen tisztelt igazságügyminiszter úr vádolja az ellenzékét, hogy a tespedés politikáját követi” — eddig mondá csak, mert ekkor a jobboldal felkiálta: halljuk az előadót! Így tartott ez percekig, mindenki izgatott volt, kivéve a minisztereket. Gr. Andrassy bámulatos nyugodtan nézte e vihart. Horváth Boldizsár pedig tenyerére hajtva fejét, némán ült, pedig csak az ő szava csöndesíthette volna el e zugást. Ha ő maga kéri a házat, hogy hallgassa ki állításainak cáfolatát, melyre ismét felelhetett volna: akkor nem fordul elő ama sajnálatos jelenet, hogy az elnök — nem birván lecsillapítani ez ingerültséget, — felugrik helyéről s az ülést feloszlatja. De a folyosó ezuttal csak egy csatorna volt, mely a ház zaját száz ágban vezeté el a vendéglőkbe, gyűlédkbe, magánlakokba és a hírlapokba.

A balközép körében elhatárizák, hogy Vukovicsnak újra szót kell kérni; a Deák-körben pedig azt, hogy ki kell hallgatni. S ez meg is történt harmadnap, higgadtan, szépen, kellő méltósággal; de mennyivel jobb lett volna egyszerre átessen az egészen!

Arról, a mi egyébb történt a múlt héten, minek beszélnénk? A Kisfaludy-Társaság e nyári utolsó ülésén Szigligeti költeményeket olvasott föl, Kéleti Gusztáv pedig értekezést arról, hogy mit kellene tenni a képzőművészetek emelésére. A történelmi társulat elhatárizá, hogy szeptemberi kirándulását Hont-megyébe teszi. Szemere Bertalan száműzetési „Napló”-jából megjelent a második kötet, mely még érdekeseb, mint az első. A Petőfi-szobor javára az állatkertben táncestélyt tar-

tottak, mely a záporosó dacára elég csinos volt. Egy fiatal, jóreményű színész: Udvarhelyi Lajos meghalt, 20 éves korában, midőn még csak álmodozott a színpad sikereiről. — Máskor nem ily röviden mondtuk volna el az irodalom, művészet és társasélet e vidor és bús jelenségeit. Most hiába beszélünk róluk hosszabban, mert most csak a

képviselőház érdekli a világot. Még éjjel is e ház viharfelhőivel álmodunk, melyeknek gomolyaiban az igazságügyér, Gajzágó és Vukovics képei váltakoznak. Néha úgy tetszik, mintha egy villám ütne le a felhőkből, egyenest a ház méltóságára. Rosz álom, mely ne teljesüljön soha!

V e g y e s k ö z l e m é n y e k.

— **Történeti naptár.** *Julius hó* 1-jén. 1. Alman-sur † 1002. — Causobonus Izsák † 1614. — Bonaparte beveszi Alessandriát, 1798.

2. Klopstock született 1724. — Hahnemann 1843. Peel Robert 1850 ††. — Palóczy László † 1861. — Obrenovics Milán Szerbia fejedelmévé választott 1868.

3. A köninggrázi csata 1866. — Leibnitz született 1646. — Paskievitsch elfoglalja Debrecent 1849. — A szibéria lengyel száműzöttek lázadásá 1866.

4. Garibaldi született Nizzában 1807. — Cha-teaubriand † 1848.

5. Epaminondas Mantincánál Kr. e. 362. — A török flotta megsemmisítették Tschetschme mellett 1770. — Sand György született 1805. — Napier győzelme Vincent-foknál 1833.

6. Miksa, mexikói császár született 1832. — Morus Tamás kivégeztetik 1535. — Bonaparte győzelme Wagramnál 1809. — VII. Pius pápa elfogatik 1809.

7. I. Miklós, a *minden oroszok cárja* született 1796. — Ibrahim basa győzelme a törökökön 1832.

8. Madeira fölfedeztetik 1409. — A szász herceg-rablás 1455. — Pultawai ütközet 1709. — Parry † 1855. — Villafrancai fegyverszünet 1859. — Oskár, svéd király † 1859. — A poroszok Prágát elfoglalták 1866.

9. Kun László megöletik 1290. — III. Péter cár a tróntól megfosztatik 1762. — Tilsitti béke 1807. — A damaskusi mézszárlás maronniták és druzok közt 1860.

10. Miksa, osztrák fhrg megválasztatik mexicói császárnak 1863. — Wittelsbachi Ottó † 1183. — Calvin János született Noyonban 1509.

11. A pest-losonci vasúttársaság kimondja a *csődöt* 1865. — Cilley Borbála † 1451. — Wuszsin elfoglalja Budapestet 1849. — Villafrancai béke 1859.

12. Julius Caesar született Kr. e. 49. — Rotterdami Erasmus † 1536. — Rajnai szövetség 1806. — Dobzse László koronáztatása 1490.

13. Marat demagog megöletik 1793. — York Henrik, az utolsó Stuart † 1607. — Cavour szárd. miniszter lelép 1859.

14. Mazarini született 1602. — Az ozman hadak Bécs kapui előtt 1683. — A Bastille ostroma 1789.

15. Habsburgi Rudolf † 1291. — Stratimirovics győzelme Kiss Ernőn Perlasz mellett 1848. — Rüdiger győzelme Görgeyn Vácnál 1849. — Ferenc József ő felsége reform manifestuma 1859. — Mexicóban Miksa császár elleni összeesküvés fedgezhetik föl, mely miatt Sarolta császárné megöül 1866. — Az apostolok oszlása 47.

Közli V. A.

* (*A hajak tömötsége.*) Ráfogják, hogy egy türelmes német négy női fejen közelebb pontosan megszámlálta a hajszálakat, és a következő eredményre jutott: a szőkének 140,419, a barnának 109,440, a feketének 102,962, s a vörösnek 33,740 szál haja volt. A hajszálak különbségének dacára mind a négy hajsomó majdnem egészen egyenlő súlyú volt; a számok különbsége tehát a haj vastagságával van pótolva. Középszámitással egy nő összes haja 18 nehezeket nyom.

* (*Hadügyi statisztika.*) Az európai hatalmak hadilábon álló hadserege 7,500,000 főre megy. Ha már most egy katona, beleszámítva a ruházatot, fegyvert, lakást s egyéb felszerelést, erődeket stb. évenként csak 470 frtba kerül is: akkor ezen hadsereg fentartására fordított költség naponként 9.600,000 frt, havonként 288 millió, évenként 3 milliárd 356 millió forint.

— (*Néhány növény hazája.*) Az ismert hazánkban is tenyésztetni szokott növények eredeti hazája Ázsia. A cseresznye Pontusból; a gesztenye Rastanából (k. Ázsiában); a barack Arméniából; az őszi barack ésogyoró Persiából; a szilva Syriából; a gránát-alma Ciprusból; a birsalma Ceylonból; a citrom Mediából jött hozzánk. Az olaj-körte és füge Görögországból; a káposzta Ciprusból; a sárga répa Franciaországból, a saláta Kószból. *Ks Ee.*

15-kén történetendő kinövésére néve. Folyó hó 15-dikén oszlatták fel a Pesten levő Honvédtan-
osztályt, s tegnap a Kaszin, Pannonyban, Kolozsvá-
roton és Zágrábon felállítandó új tanosztályok-
ba osztják be.

* (Közműves szünnap) június közepén szini
előadásokat rendez a városiigetben. A szinkört
Mikos Nándor komáromi ácsmester állítja fel, ki
a szünnapotnek buzgó pártfogója.

* (A jövő ében rendezendő országos kiállítás
ügyében) már folynak az előkészületek, s a keres-
kedelmi- és földművelési miniszterium 1000 frtot
engedélyezett az orsz. iparegyesület, orsz. gazda-
sági egyesület és képzőművészeti társulat vegyes
bizottmányainak, hogy a műkséges költségvetést
elkészíthessék. Erre néve a három bizottság egy
kisebb komitét választott.

* (A Kelet-Asiái Expedíció) a jöremény-ökötől
55 napi utazás után érkezett meg Singaporéba,
ápril 15-ikén. A kikötőben a nemzetek legtarkább
vegyülése volt látható; kínaiak, malájok ugrán-
doztak mindenfelé. Legelőször a siami lobogó
ötölt szembe: fehér elefánttal vörös mezőn,
melyet nemcsak vitorlás hajókon, de a legido-
mosabb gőzösökön is láthattak. A hajónál a zür-
zavar, a vásár, a nyelvpörgés, melylyel a hinduk,
kínaiak kínálgatják portékájukat, fülzsibbasztó
s leirhatatlan. Singapore új hely. Vad s lakatlan
volt 1820-ig a csupán a tengeri kalózoknak szol-
gált tanyául, míg most Kelet-Asiái legvirágzóbb
kereskedelmi helye. A kedvező földrajzi helyzet
nagyon elősegíté a sikeres eredményt. Az indu-
malaj sziget-tenger közepén fekszik Siam s Kochin-
chiától egyenlő távolságra, úgy hogy Elő-India-
s Khinától az egész hajót Singaporé mellett ve-
set el. Singapore egyszerűsággal kikötő helye
az Európából Kelet-Asiái menő hajóknak.
Népessége különféle ele-
kből áll, de a klnai
faj van leginkább képviselve. A mesterség
nagy virágzásnak örvend; a mestere emberek
nyílt bódékban dolgoznak az utcákon s még
varrógépeket is láthatni. A kínai szorgalmas,
a minden áron igyekszik portékáján túlnadni;
segít a felrakásban, elvitelben stb. Van köztük
igen sok értelmes ember, ügyvivő, kinek csak
copfia árulja el, hogy nem európai. Két partján
a folyamának, mely Singaporét átszeli, még
talán élénkebb az élet, mint a többi helyeken.
Mindentéle csónakokat, hajócsónakokat látni, foly-
tosan mozogában; a folyam mentében fölfele pedig
sok kunyhó, halász-lakotak, melyek ár alkalmá-
val egészen vízben úsznak. A gyermekek a nők csigá-
kat s gyönygőt halásznak ilyenkor. Este felé,
8—10 óra között, midőn a város nyugati része, hol
az európaiak raktárai s kamarái vannak, egészen
előttől, a kínaiak városnegyede érdekes látványt
nyújt. Keszödik a száj, láma. Látni lehet a nagy
papír-lámpásokat, melyek cögerül is szolgálnak;
a műhelyekben foly a munka mindenütt. Hallhatni
dobpergést, két-húros hegedűket, kornyikálást,
szóval a legirigylendőbb harmoniát. A szobák
göszel talvek, melyet még a füst is aszorít. A
vondéglőkben láthatni a „esép“ kínai táncosnő-
ket, pisze orrukkal s kecese táncokkal. A táncos-
nők ruháit nehéz leírni, mert alig látható, hol kez-
dődik s meddig tart. A tánc nem áll egyébből, mint

ficamított lábforgatásokból, melyekhez még a fej-
nek különféle nevetését mondulata járul. Euró-
paiak nem nagy számmal vannak itt s a mily
vidorak az Ásiáiak, oly leverték, kedvtelenek
ezek, mintha mind világyűlölők lennének. Az
előkelőbb osztályhoz tartozók mind falusi nyar-
alókban laknak, melyek magasabb halmokon
építvek, s felséges kilátást nyújtanak a min-
dig viruló környék különböző pontjai felé. A bet-
szültt szolgák olcsósága s az olcsó lovak lehetősé-
gessé teszik, hogy itt valaki igen jutányosan her-
cegi háztartást vigyen. Európai nők kevesen
túrik az éghajlatot: mindnyájan elfonnyadnak,
elbetegesednek. Az expedíció most már Siámban
van, hova ápril. 28-ikán érkezett, s a Monam fo-
lyón kötöttek ki. Onnan a tengernagy egy siami
gőzösön nagy ünnepélyességgel Bangkok fővá-
rosba vonult, s ott a remére kimutatott pompás
követségi palotába szállt. A tengernagy aztán
meglátogatta Kralahom miniszterelnököt, s ettől
vizionlátogatást nyert. Jun. elsejére volt a ki-
rálynál a tiszteges kitűze. A „Donau“ hosszabb
ideig marad ott, kereskedelmi szerződés kötése
végett, a „Friedrich“ pedig Saigonba megy Co-
chinchinába, az ottani francia gyarmat tanul-
mányossáa végett.

* (Udvarhelyi Lajos) a nemzeti színház fiatal
tagja, e hó 2-án rövid betegsége után meghalt.
Tehetség és a legszebb remények egyike szállt
vele a sírba. Fia volt derék Udvarhelyinek, s
a népszínházban tűnt fel, honnan april elejétől
a nemzeti színházhoz szerződötték. Most, alig pár
napi betegsége után a hajymáz áldozata lett, 20
éves korában.

* (Haldóadás) Dr. Borosnyai János hasánkfia,
s egyike a legtisztelendőbb és keresettebb orvosoknak
Bukureszben, nem régiben elhunyt, 70 éves korá-
ban. A boldogult fölött az isteni tiszteletet az ot-
tani lutheránus egyházban tartották meg, mert a
magyar ref. egyházban Czelder Márton inquisitor
nemcsak az ajtókat bezáratta, hanem a harango-
kat is elnémíttatá.

* (A nagy hadgyakorlatok) szeptember 5—30-ig
tartának meg. Budapesten s környékén a 14.
hadtest fog összpontosítani, mely 4 lovas eszredből,
9 gyalog zászlóaljából, 4 vadász zászlóaljából s 14
ágyútegeből áll.

* (Egy reformátor pörs.) Mint Prágából f. hó 2-ról
jelentik, a csehok részéről egy, a római egyetemes
szinathos intézendő tömeges kérvény készítették
elő, melyben jogi s politikai okoknál fogva, Huss
János perének átvizsgálása kívántatik.

* (Erdélynek 3 miniszter földbirtokosa van.)
gr. Andrásy, Mikó és Lónyay, ki a Nopcsa-féle
farkadalmi uradalmat vette meg. Gr. Andrásy
most is alakban van egy hunyadmegyei jószág fe-
lett. A „Magyar Polgár“ örvend, ha a miniszterek
Erdélyben minél többet szereznek; legalább e
gyönyörű s mesésen olcsó birtokok nem kerülnek
bécsi pénzükepek kezébe.

* (Következő lapok szüntök meg) júliusra: a „Ha-
zánk“, a „Pesti napló“ estilapja, az „Aradi lapok“,
„Ungvári Közlöny“ és a „Debreceni lapok.“ Ellen-
ben létre jöttek a „Debrecen“ és a „Journal du
Comerce“, melynek magyar rovata is van.

„Hazánk és a külföld“

színesnyomású műlapokkal megjelenő s

legelőcsőbb képes hetilap új évnegyedi folyamára.

Előfizetési feltételek:

Egész évre
Félévre júliustól—decemberig

6 frt.
3 „

Negyedévre júliustól—októberig . . . 1 frt 50 kr.
az 1868-ki műmelléklet csomagolása külön 30 „

Szokolay Viktor,
főelős szerkesztő.

Kiadó és tulajdonos: az „Athenaeum“ társulat.
(Pest, barátkoz ter 7. szám.)

Ajánljuk a nagyrövidű közönség figyelmébe

KOHN IGNÁCZ

órágyárosnak

már számos évök óta legjobb hírből 4116 üzletét
Pesten, Kigyó-utca 6. SZ.,

mint e szakban legszilárdabb és legbecsületesebbet, miután
e tekintetben számos elismerő-iratot tud felmutatni, s mint-
hogy összeköttetésben áll Schweits legelőcsőbb órágyá-
rosaival, azon kedvező helyzetben van, hogy csakis a leg-
jobb és legelőcsőbb órákat szállíthatja.

Valamennyi schweitsi szebbőre 3 évi írásbeli jótállás
mellett adatik el, melyek függő, fekvő, szóval mindenféle
helyzetben a legjobban ki vannak próbálva. Minden vevő in-
gyen kap egy kis könyvet, melyet ő adott ki magyar és
német nyelven, a melyből megtudható, hogy lehet az órák
folyton jó állapotban tartani, s melyben egy kiegészítő táblá-
zat is van, mely szerint az óra a vapóra után igazítható

Árjegyzék:

Genai szebbőrák	frt frt.	Arany cillinder órák 8 rubin hölgyek- nek kettős fedél	59, 41—44
Észt cillinder órák 4 rubinnal	10—11	Arany cillinder órák 8 rubin hölgyek- nek kettős fedél	59, 41—44
Uyvány agrólap	12—18	Arany cillinder órák 8 rubin hölgyek- nek kettős fedél	59, 41—44
„ aranysegélyvel	15—14	Arany horonyórák 15 rub. kettős fedél és belső aranylappal	44, 59, 58—63
„ 4 és 8 rubinnal, agrólap és kristályüveggel	16—17	Arany cillinder és horonyórák gyé- mantokkal edve	55, 59, 63, 78—95
Észt horonyórák 15 rubinnal	15—16	Arany remonitör hölgyeknek kettős lappal és 6 nélkül	64, 78, 98, 93
„ 25 rubin agrólap aranysegé- lyvel	18, 20	Függő órák minden 8-ad nap felhaszná- sára	16, 20, 22—24
„ 15 „ „ kettős fedél	22, 24	Függő órák óra- és féldóra-tűzéssel óra- és negyedóráttal	30—43 48, 50, 55—65
„ 15 „ „ krist. kettős fedél	22, 24	Havi regulator	30—32
„ 15 „ „ hadlórák kett. lappal	21—28	Ezüst órával	—6
„ 15 „ „ rom. nyaknál huzató	28—30	Vadász-óra, melyeket nem székség felhasználni	59—60
„ 15 „ „ kettős fedél	34—37	Vadász-remonitör	—16
„ 15 „ „ kristálylappal	35—35	Minden fajtájú torony-órák valamint javítások szerzése és legelőcsőbb áron fogadta 1k el.	
„ 15 „ „ kristálylappal, kettős fedél	38—44	Legelőcsőbb és dívatosabb minta.	
„ 15 „ „ hadlórá kettős lappal	40—42	Arany medallion 14 kr, 7, 10, 13, 15, 22, 30— 35 frt.	
Cillinder órák hölgyeknek ugrólappal	13—15 18—15	Arany medallion 18 kr, 19, 24, 30, 36—46 frt. Arany rövid 18 krosz láncok, 16, 24, 33, 40, 59, 60, 70—80 fig.	
„ 4 és 8 aranyórák 18 karat.	30—39	Arany hosszú 18 krosz láncok, 25, 45, 55, 70, 80 90—100 fig.	
Arany cillinder órák 6 rubinnal	34—36	Aranygyűrűk 18 krosz. 5.50, 6.50, 7.50, 12.50, 15.50.	
„ horony 15 rubinnal	36—39	Aranygyűrűk 14 krt. 2.50, 4.50, 5.50, 6.50, 7.50, 8.50, 9.50, 10.50, 13.50, 14.50.	
„ 15 rub. egy aranylappal	40, 50, 55—59	Arany pecsétlő kővel, 14 krosz 4.50, 5.50, 6.50, 9, 10, 12 fig.	
Arany horonyórák 15 rub., kettős fedél	40, 50, 55—59	Arany tűkötő 14 krosz 4, 5, 6, 10—14.	
„ „ „ kettős fedél	40, 50, 55—59	Arany ingelő-szombok 14 krosz párja 2, 3, 4, 5, 6, 8—10.	
Arany horonyórák 15 rub. kettős fedél	40, 50, 55—59	Arany kőszál-gombok 15 krosz nagy, párja 4, 5, 8, 10, 15—18.	
Arany horonyórák 15 rubin remonitör kristályv. egy arany fedéllel	84, 108—139	Észt rövid láncok 7 látszó 4, 5, 6—7.	
Arany horonyórák 15 rubin remonitör kettős fedél	105, 118—125	„ „ „ legelőcsőbb francia 7, 8, 9, 10, 12, 14 ft.	
Arany horonyórák 15 rub. kristály- lappal kettős lap és belső arany- fedéllel	124, 128—148	Észt hosszú nyakláncok 7, 8, 9, 10, 12—14.	
Arany cillinder órák 4—5 rubin, hölgyek- nek	24—28		
Arany cillinder órák 8 rub., belső aranyfedéllel	34, 44—48		

„Athenaeumban“ megjelent.

Dickens Károly (Boz) *Két város*
Regény. Angolból fordította D... L...
B. V. Két erős kötet . . . 3 frt.
Dash grófné. *A vérs marguinéb.* Le-
genda a nagyvilágból. Franciaából for-
ditotta Kdn Barrn. Két kötet . . . 3 frt.
Batthyány Arthur grófné. *Két*
nőszív. Regény. A francia kéziratról
fordította Toldy István . . . 1 frt 30 kr.
Serédi Ilma naplója. Franciaából
Toldy István . . . 1 frt 50 kr.
Bell Robert. *Az arany hácsó.* Regény.
Angolból fordította Szabó Richárd. Két
kötet . . . 2 frt 50 kr.
Jókai Mór: *A szerelem bolondjai.*

E regény talán legnagyobb
sensációt költött a kedvelt re-
gényíró minden eddig megjelent
művei közt. Caelekvénye a leg-
újabb mult politikai világban,
az ugynevezett provisoriumban
játsszik. A nélkül, hogy személye-
ket festene, ismerősök előttünk
mindenen alakok: a méltóságos
úrtól — ki mindenféle kormány
alatt méltóságot játszik, az ele-
mes bankaron s a divathölgynőn
át egész a cirkusz bohócáig; ugy-
szintén a nadály-természeti ál-
lamhivatalnokoktól a nemesszivi
katonáig. — Társadalom-politikai
korraiz- e mű, mely e tekintetben
mintegy folytatás a külföldön is
oly nagy érdekelttséggel fogadott
„Uj földesur“-nak s előre is örül-
ünk a kedvező fogadtatásnak,
melyet e mű mind a szomszéd-
német, mind a távolabbi angol
irodalomban magának s irodal-
munknak szerez. 4 kötet 4 ft.

H u f a l v y János. M. T. Akad. t.
Egyetemes történelem. „Harmad-
dik, javított kiadás. Három kö-
tetben . . . 4 frt — kr.
(Egyenként, az első kötet vagyis
O-kor 1 ft 50 kr.; a második
kötet vagyis Középkor 1 frt; a
harmadik kötet vagyis Újkor 1
ft 50 kr.)

Bethlen Miklós gróf „Történeti
emlékirajzai.“ Franciaából Toldy
István. Két rész egy kötetben.

**A párisi világiállításon
nagy eredméllett kitüntetve.**
Montre Proletaire (munkásórák) kristály-
üveggel, a nyaknál jobbfél felhu-
szandó, tartósan készítve 14 frt.

Vidéki megbízások, az ország előleges bekielése, vagy postai után-
vét mellett, a leggyorsabbban tölthetőnek. — Órák, arany és ezüst, legmagasabb
áron megvételnek és becsértetnek. 800 12